

A TÁRSULT MUNKA ALAPSZERVEZETE

A munka felszabadítása az új jövedelmi viszonyok alapján

BEVEZETÉS

A társult munka alapszervezetének öngazgatási és jövedelmi jellemzőiből antianilarchikus önállóságából, az öngazgatási forradalmi gyakorlat keretén belüli új utakból kiindulva, a társult munka alapszervezete, mint amilyenné most alkotjuk, a munka felszabadításának forradalmi pillanatában, valóban a szó teljes értelmében a munka felszabadításának forrása, a munka és eszközök társadalmi integrációjának széles teret nyújtó kezdőpontja. A társult munka alapszervezeteinek önállósága, öngazgatási és önkéntes integrációja, mint a munkásosztály öngazgatói-társadalmi erejének kiterjedése a társadalom minden anyagi és jövedelmi területére, mindezek ösvények a munka köztársasága megalkotásának útjai.

Ezért, a társult munka alapszervezete, mint amilyenné a jelenlegi forradalmi pillanatban alkotjuk, nem lehet és nem szabad, hogy a közeli vagy távoli jövőben valamilyen néma tan, megkövesedett társadalmi struktúra, vagy a történelmi forradalmi folyamatok végére tett pont legyen. Más szóval, a társult munka alapszervezete nem várhatja a jövőt, neki a jövő gyújtópontjában kell lennie, amely már elkezdett valósággá válni. A jövő társadalmi gépezetének aktív kerekévé kell válnia, amelyről ma döntünk, és amelyet megalkuvás nélkül tegnap választottunk.

A társult munka bonyolult összetettségében ez nem a jövőre való elmélkedés, hanem forradalmi mozgatóerője a jövő megalkotásának. A látomást valósággá változtató erő. Már kihangsúlyoztuk, a társult munka a jövőbe vezető út, a múlt és a jövő erős hídfője.

A társult munka alapszervezete tehát, a termelőerők és az öngazgatású szocialista termelési viszonyok felépítményének alapegysége.

1. A munka felszabadítása a munka alapján és a munka által

„... Az emberek, akik végre uraivá lettek saját társadalmításuk módján, ezzel egyszerre mind a természetnek uraivá, önmaguknak uraivá, szabadokká lesznek” (F. Engels, *A szocializmus fejlődése az utópiától a tudományig, a „Szocializmus-istorija-teorija-praksa”, Bgd. 1973. 74—75. old.*)

A JSZSZK Alkotmányának 11-ik szakaszából kiindulva, amely szerint „Az ember anyagi és társadalmi helyzetét egyenlő jogok és felelősség alapján a munka és a munka eredményei határozzák meg”, de ugyanakkor a munka köztársaságára (republika rada) való törekvéskor, történelmileg egyértelmű, hogy a munka köztársasága csak munkával teremthető és valósítható meg. Olyan munkával, amely nem kényszerített, nem szükség-gel kicsikart; hanem olyan munkával, amely az embert emberré tette. Olyan munkával, amely az emberből és az embert nem formálja szétválasztott és elidegenült egyéniségek összességéként, hanem szabad és boldog emberi közösségként, hogy „... Ne csak az ember gazdagsága, hanem szegénysége is, a szocializmus feltételezésével egyenlően emberséget kapjon, s ezzel társadalmi jelentőséget. Ez egy passzív kapcsolat, amely lehetővé teszi, hogy az ember a másik embert szükségéként és legnagyobb kincseként érezze”. (K. Marks, *Prilog kritici nacionalne ekonomije, K. Marks i F. Engels, Rani radovi, Zgb., 1967. 284—285. old.*)

Teljesen szabad tolmácsolásban azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a munka éppen a jövedelemben testesül meg, mint megvalósított újratermelési értékben, és amennyire miénk a jövedelem, annyira vagyunk szabadok, annyira szabad a munkánk is. A jövedelem mennyire a miénk, közvetlen termelőké a jelenben, attól függ az is, hogy hogyan fogunk élni ma, de még jobban holnap. Nem lehet ma nem élni, hogy holnap jobban élhessünk. (Mert „... A másik oldalon kezdődik az emberi erő fejlődése, amely önmagáért való cél, az igazi szabadság birodalma, amely azonban a szükség birodalmán, mint a maga alapzatán el is virágozhat.” Karl Marks, *Kapital, tom III, Bgd., 1961. 1561. old.*) Nem élhetünk viszont holnap jobban, ha már a mai életben nem dolgozunk, és nem rendelkezünk a jövedelemmel, mint a saját és közös munkánk eredményével, úgy, hogy azt holnap megvalósíthassuk. Minden holnapról ma döntünk, és minden holnap olyan lesz, mint ahogyan tegnap dolgoztunk és ma döntöttünk. Ez nem a „dialektika tájéka”. Ez az élet dialektikája. Ez az élet dialektikus törvénye bennünk, amelyekről mi (dolgozók) egyedül határozunk és nem valaki a részünkre és rajtunk kívül. Mindezzel, a jelen életért is, és a jövő életért is ma nagyobb a felelősség. Ám, a felelősség nem lehet plátói, élet-telen és tartalmatlan. Erősen és mélyen anyagnak és erkölcsnek kell len-

nie, és az is. Ez a múlt és jelen munkája iránt táplált felelősség, azonban a jelenkori munka eredményeivel való rendelkezésért, a mai életért és a szebb és holnap jobb életért való jog is. A ma a tegnap követelménye, a holnap az a jövő, amelyet ma alkotunk.

„Szebb jelenünkért és jövőnkért, amelyeket mi akarunk, döntő harcot vívtunk. Azonban, mint ahogyan azt Kommunista Szövetségünk Programjában is leírtuk, és amint azt Marx tudományának üzenete is tartalmazza, mi sohasem elégedhetünk meg az elértekkel, hanem elszántabban kell a jobb és haladóbb felé, a szabadabb és emberibb felé tartanunk...” (J. B. Tito, a II AVNOJ ülésének 30. évfordulója alkalmából megtartott díszülésen elhangzott beszéd, Jajce, 1975. november 29-én, „Tito i samoupravljanje” Bgd, 1975. 148. old.)

Ezért az a kérdés, hogy a jövedelem ma mennyire a miénk, egyben arra a kérdésre adott válasz is, hogy ma hogyan élünk, és hogyan fogunk holnap élni, de minden ma, holnap már tegnap. Bizonyos, hogy a holnapnak nem kell olyannak lennie, mint a ma, hanem jobbnak, habár az annak elkerülhetetlen természetes folytatása. A mának akadálya és kerékkötője, a holnapnak perspektívája. Azonban, a ma a múlt és jövő kereszteződése. Olyan kereszteződés, amely nem lehet fájdalommentes, és amely nem is az, hanem a társadalmi fejlődés és az élet ellentéteinek és összehangoltságainak egysége.

Mi ebbe a holnapba merészen léptünk, az öngazgatás bevezetésével, és még merészebb, hogy mélyítettük, sokoldalúan és emberien fejlesztettük, mert „... a munkásosztály világtörténelmi küldetése éppen abban van, hogy túlhaladja az osztálymegoszlást a társadalomban, és a termelők századokig tartó elválasztását az eszközöktől, a feltételektől és a munka termésétől, amely magában véve már a szocialista öngazgatás legmélyebb értelme” (J. B. Tito, ugyanott, 146. old.)

Saját jövedelmükkel rendelkezve, az elosztásról határozva a társult munka alapszervezetének dolgozói a jelen életmódról és a fejlődésről, a holnap, a jövő életmódról határoznak, mégpedig egyedül. Megteremtettük ezáltal azokat a reális feltételeket, a látomásnak a valóságba, a jelennek a szebb holnapba való átváltozásához. E látomásnak a valóságba történő átváltozásában folytatott alapvető harc éppen a társult munka alapszervezetekben folyik, amelyekben a közvetlen termelők önállóan és egyenjogúan rendezik és társítják munkájukat. Azokban a szervezetekben, amelyekben a munka nem lesz felaprózott, szétmorzsolts, egymásnak antagonisztikusan szembeállított, hanem szabad és társult munka lesz. Azokban a szervezetekben, amelyekben a munka eredménye (a jövedelem) nem csak az „enyém” lesz, hanem a „mienk”, azokban, amelyekben a munkaeredményről nem „valaki” dönt, hanem „mi”, a szabad társult termelők.

Olyan történelmi feltételek alakulnak, hogy „... A munkás megszűnik a mechanizmus kerekévé lenni, amelyet mások húznak fel, vagy legalábbis olyan feltételek alakulnak ki, hogy megszűnhessen annak lenni, és az egész öngazgatású társult munka rendszerének és a társadalomnak egészében véve hordozója és célja lesz.” (E. Kardelj, A JK SZ KB III. ülésén elhangzott vita, „Borba”, 1976. április 18.)

A munkások megvalósított jövedelmének közös megteremtése és a róla való döntés a társult munka alapszervezetében nemcsak jog, hanem kötelesség is. Jog önmagában véve és önmagáért, másokhoz viszonyítva is, de kötelesség is, mégpedig az ellentétek dialektikus egysége, amelyek nem semmisülnek meg, amelyek elválaszthatatlan fonalai a dolgozók közösségeinek, de megszabadulva a csoportok általi hatalomfosztástól (alienációtól), akik, mint az élet és halál ellentétes pólusai szembeszegülnek a munkásosztállyal, ugyanígy a felszabadult munkások a munkát helyezik a tétlenséggel szembe; a munkások szembeszegülnek a dologkerülőkkel, mert mindenkinek joga van a munkára, de senkinek sincs joga a tétlenségre („... senki sem háríthatja a másokra saját osztályrészét a termelőmunkában, az ember fennállásának ebben a természetes feltételében”... – F. Engels, Anti Dühring, Szocializmus-istorija-teorija-praksa, Bgd., 1973. 110. old.) Tehát, a munka és a munkával szerzett jövedelem az alapja felszabadulásunknak, szabad munkánknak, és az emberi személyiség szabadságának. („A társadalom, magától értetődik, nem szabadulhat fel, ha előbb fel nem szabadul minden egyén..., termelékeny munka, ahelyett, hogy a kifosztásnak lenne eszköze, az emberek felszabadításának eszközévé válnak, minden egyes személynek alkalmat nyújtva arra, hogy tehetségét, testi és lelki tehetségét egyaránt továbbképezze, és minden irányban alkalmazza, amikor így elégedettséggé változik a teher”. F. Engels, ugyanott, 110. old.); így alapzata lesz a munka felszabadításának és a munka köztársaságának kiépítésében. „... A legnagyobb és legerősebb az az ösztönzés, amely lehetővé teszi a munkásnak és dolgozónak azt, hogy harcoljon, és hogy ugyanakkor olyan szabad közösség kiépítéséhez szükséges eszközökkel rendelkezzen, amelyben ő szabad alkotó személyiség lesz a többi munkással egyenjogú közösségben, azzal, hogy egyéni alkotóképességük eredményei, ugyanúgy az egész szabad dolgozó közösség erőfeszítése is minduntalan olyan anyagi és társadalmi feltételeket teremtenek, amelyben az ember a legnagyobb mértékben „sorsának saját kovácsa” lehet, amely tulajdonképpen az ember valódi szabadságának feltétele.” (E. Kardelj, ugyanott, „Borba”, 1976. április 18.)

2. *Önigazgatási jövedelmi önállóság conditio sine qua non a munka felszabadításának folyamatában*

A JSZSZK Alkotmányának alapelveiből és a 17., 19., 20., és 21., szakaszból kiindulva egyértelműen következik, hogy a társult munka alapszervezetének dolgozói az összes jövedelemtől döntenek, „a társult munka más dolgozói iránti és az egész társadalmi közösség iránti alkotmányos jogokkal és lehetőségükkel összhangban” (A JSZSZK Alkotmánya, 17. szakasz). Ily módon teremtettük meg a munka felszabadításának alapját, mert megteremtettük azokat a feltételeket, amelyek szerint „... a többletmunkáról maguknak a dolgozóknak kell döntenük, saját és szervezeteik érdekében, ugyanúgy a társult munka minden dolgozójának közös érdekében.” (J. B. Tito, a JKSZ kongresszus beszámolója, Belgrád, 1974. május 27. „Tito i samoupravljanje”, Bgd., 1975. 157. old.) Tehát, a társult munka alapszervezetében, a munka felszabadítása a dolgozóknak saját munkájuk eredménye felett való döntésen alapszik. Ez a döntés azonban többdimenziós és korlátozott is. De nem a termelőeszközök tulajdonosai az állam vagy techno- menedzseri körök (kapitalisták), részéről korlátozott, hanem a munkások (és saját szervezetük) által, a társult munka minden dolgozójának és az egész társadalmi közösség közös érdekének kielégítése szempontjából.

A társult munka alapszervezetének dolgozói tehát, önállóan határoznak arról, hogy mennyit különítenek el a megvalósított jövedelemből a meglévő szükségletekre, (személyi fogyasztás), mennyit a felhalmozásra, (többlet munka), a munka anyagi alapjának kibővítésére, és végül mennyit a tartalékokba. Ha a két alapvető tényezőt figyeljük: személyi jövedelem és felhalmozás viszonyát, akkor felvetődik a (szabad) munka felszabadíttóságának helyzetére és fokára irányuló logikus kérdés. A társult munka alapszervezetének dolgozói a jövedelem elosztásának folyamatában a két fő tényezővel kapcsolatban közvetlenül határoznak a meglévő, és a jövő személyi fogyasztásról is, amely nemcsak a folyómunka, hanem a befektetett vagy társított, tehát holt munka függvénye is. Az új önigazgatási termelő viszonyok lényege éppen abban a tényben rejlik, hogy maguk a munkások határoznak alapszervezetük többletmunkájáról, minden dolgozó érdekének tiszteletben tartása mellett, és ezáltal „... a munka és jövedelem társításában anyagilag is érdekelve lesznek, de mind képesebbé válnak arra, hogy a holnapra ne csupán csak a személyi jövedelem jelenlegi elosztásának prizmáján keresztül nézzenek, hanem elsősorban a társult munka termelékenységének megnövekedéséhez való hozzájárulásuk prizmáján keresztül, amely automatikusan nagyobb személyi jövedelmet és nagyobb munka- és alkotó szabadságot biztosít”. (E. Kardelj, „Protivurečnosti društvene svojine u savremenoj socijalističkoj praksi, Bgd., 1972. 95. old.)

Pusztán azért, hogy az összes jövedelemről a társult munka alapszervezeteinek dolgozói döntenek, a munka felszabadítása még nem teljes. Ez a munka csak részbeni felszabadítása, a felszabadításnak csak alapzata a jövedelem területén és hatótávolságán belül, amelyet a társult munka alapszervezete jövedelmi, öngazgatási önállósága nyújt és tesz lehetővé. A munka felszabadításának társadalmi és anyagi kerete, területe és hatótávolsága emiatt az öngazgatású szocialista társadalomban az alapszervezet keretein kívülre is kiterjed, a társadalmi munka területére és a szó legszélesebb értelmében a többlet munka azon részének eldöntésére, is, amely a társult munka újratermelési keretein kívülre is távozik az általános szükségletek kielégítésére.

A társult munka alapszervezete, mint a munka társításának és az öngazgatási jövedelmi önállóság alapvető formája, a munka felszabadításának alapvető kiindulási pontja. Más szóval *conditio sine qua non* a munka felszabadításának folyamatában.

3. A jövedelmi önállóság autarkizációja.

– a munka felszabadításának folyamatában jelentkező akadály

Az öngazgatási jövedelmi önállóság útjait nem lehet megállítani. Az átfogó öngazgatású, szocialista társadalom szintjén jelentkező jövedelmi önállóság útjait, s úgyszintén a szervezet gazdasági szociális sejtjein belül, a társult munka alapszervezetekben a jövedelmi önállóság útjait sem lehet megállítani (a társult munka törvényének minden jelentőségét kiemelve a szocialista és öngazgatási viszonyok fejlesztésére vonatkozólag, E. Kardelj a JKSZ KB III. ülésén elhangzott, felszólalásában kiemelte: „Büszkék lehetünk arra, hogy lehetőségünk van egy ilyen törvény meghozatalára, de nagyon tévednénk, ha úgy gondolnánk, hogy ez a legnagyobb hatótávolság, ameddig a szocializmus el tud, vagy ameddig el kell érnie.”) Az önállóság a decentralizálásból nő ki és az öngazgatáson alapszik. Teljesen tartalmatlan volna, ha nem nyugodna anyagi alapon. Ezért nem létezik reális öngazgatási önállóság jövedelmi önállóság nélkül. A jövedelmi és öngazgatási önállóság azonban nem lehet öncélú. Velük még nem zárul be a kör. Ellenkezőleg. A jövedelmi és öngazgatási önállóság az öngazgatási központosítás ilyen formáinak – az önkéntes társulásnak feltétele és kezdőpontja. Ezért, az önállóság nem cél és szándék nélküli atomizálás, hanem tudatosan alkotott társadalmi viszony, új újratermelési viszonyokkal és tartalommal, kényszer nélküli társulással. Az önkéntes társulás, amely a termelőerők megtestesedéséhez vezet, nem vezethet kimerő központosításhoz, hanem fordítva, az öngazgatási és önkéntes központosítás új területeire, amelyek a jövedelmi önállóságon alapszanak.

Az öngazgatói integrációnak mindenképpen fel kell szabadulnia minden etatisztikus-bürokrata, technokrata-menedzseri, területi- és ágazati felaprózottságtól, valamint az akadályok más formáitól. A munka és az eszközök öngazgatási alapon történő társítása a helyesen és hatékonyan megszervezett társult munka alapszervezeteiben az öngazgatás és öngazgatású szocialista viszonyok fejlődésének fő hordozója. Ismét, minden forradalmi komolyságával megmutatkozik, hogy az öngazgatási és önkéntes integrációt a szociális társulásként kell felfognunk, nem pedig műszaki-technológiai operációként; öngazgatási alapon megszervezett társult munkások gazdasági és szociális érdekközösségének kell tekintenünk és nem „összeillesztett sinekként”, vagy „összekapcsolt elektromos huzalokként”. A szociális integráció ily módon a műszaki-technológiai integráció feltétele és semmiképpen sem fordítva. Az integráció nem alapulhat gépies, vállalkozási, profitábilis kapcsolatokon, hanem az öngazgatói alapon szervezett dolgozók kapcsolatán, kiket közös érdekeik és az információ körforgása láncol össze, nem pedig a fentről jövő, a munkásosztály és a dolgozók összességétől elidegenített központból eredő vezénylés. A munka felszabadulásának és az öngazgatás forradalmi intézkedéseinek folyamata a társult munka alapszervezetének megalakításával és szélesebb öngazgatási társításával megszabadulnak a központi, bürokratikus és technokrata-menedzseri bilincsektől és korlátoktól. Ez a folyamat nem vezethet saját ellentétéhez, az alapszervezet önellátásához.

Minél hierarchikusabb a társadalmi hatalom, annál nagyobb a lehetőség arra, hogy az önállóság önellátásba változzék és megfordítva, az egész szervezet részei minél nagyobb mértékben kapcsolódnak kényszer nélkül, annál önállóbbak. A társadalmi összekapcsoltság önállóságot feltételez; az önállóság a kapcsolatok és társítások előlegezése. Megfordítva, az autarkia mindent, tehát még öngazgatás önállóságát is megsemmisíti. Minden autarkia, a gazdasági és szociális elkülönülés és felaprózottság olyan szorost alkot, amelyben esetleg csak egyes ütközetek nyerhetők meg, a háború azonban semmi esetre sem. Autark „magábazártság” mások szabadságának megsértését jelenti. A saját jövedelmi keretbe történő autark bezártság fékezi a közös kereteket, veszélybe sodorja az igazi tekintélyt, a közös célok tekintélyét; kaput nyit a lehető, de nem csupán nem kívánt, hanem a munka öngazgatású megszervezésének idegen tekintélyek előtt, a hatalom tekintélyének, amely elidegenedéshez, kizsákmányoláshoz valamint a munka felszabadítási lehetőségeinek leszűkítéséhez vezet. („... Ezen tekintetben, ez is más alapszervezetek kizsákmányolásának módja, mert ha a munkások „saját” felhalmozásukkal „saját” társult munka alapszervezeteikbe zárkoznak, ezzel megakadályozzák és megnehezítik más társult munka alapszervezetek fejlődését.” E. Kardelj, Ostvarivanje ustavnih načela o udruženom radu, Bgd., 1974. 26. old. E. Kardelj idézett

bekezdéséhez hozzá kell adnunk, hogy az ilyen bezárkózottságok leggyakrabban a hatalom, a bürokratikus hatalom és technokratikus – menedzseri körök tekintélyének hatására keletkeznek.

Mіндеzen okok miatt a munka és eszközök önigazgatási és önkéntes összefonódása, társulása-integrációja lehetővé teszi az egész munkásosztálynak és dolgozók összességének, közös gazdasági-szociális és társadalmi erejének megsokszorosodását.

Fordította *Molnár Verona*

Rezime

Osnovna organizacija udruženog rada

– Ishodište i temelj oslobađanja rada na osnovama i putem dohotka –

Autor polazeći od samoupravnih i dohodovnih atributa OOUR-a, njene antiautarhične autonomije i novih puteva u našoj revolucionarnoj praksi, zaključuje da je ona u punom smislu reči ishodište oslobađanja rada i širokog integrisanja rada i sredstava. A rad otelotvoren u dohotku kao realizovana novostvorena vrednost, upravo zavisi od toga, koliko smo mi slobodni u njegovom realizovanju. Radni ljudi raspolažući sa ostvarenim dohotkom u svojoj OOUR-a, odlučujući o njegovoj raspodeli, odlučuju o življenju danas i razvoju i življenju sutra, u budućnosti, odlučuju sami. Stvorene su time realne pretpostavke za pretvaranje vizije u stvarnost.

Autor ističe da u realizaciji ustavnih načela postoje mnoge kočnice. Samoupravna integracija zato treba da bude oslobođena svih etatičko-birokratskih, tehnokratsko-menedžerskih, teritorijalnih i granskih partikularizma i autarhizacija dohodovne autonomije. Ali, putevi dohodovne autonomije se ne mogu zaustaviti, ona se temelji na materijalnoj osnovi, na samoupravi, ona je pretpostavka i ishodište samoupravne integracije ona je svesno stvoren društveni odnos.

Resümee

Grundorganisation der Vergesellschafteten Arbeit

– Ausgangspunkt und Grund der Befreiung der Arbeit mit Einkünften auf Grundlage der Einkünfte

Der Autor beschließt ausgehend von den Selbstverwaltungs- und Einkommenattributen der Grundorganisation der vergesellschafteten Arbeit, ausgehend von ihrer anti-autarchischen Autonomie und von den neuen Wegen in unserer revolutionären Praxis, daß die Grundorganisation der vergesellschafteten Arbeit in wahren Sinne des Wortes der Ausgangspunkt der Befreiung der Arbeit und der breiten Integration der Arbeit und Mittel sei. Die Arbeit, die im Einkommen als ein neugeschaffener Geldwert verkörpert ist, hängt eben davon ab, in welchem Maße wir in ihrer Realisation frei sind.

Die arbeitenden Menschen, indem sie über das realisierte Einkommen verfügen und über seine Teilung entscheiden, entscheiden über die Lebensweise heute, über die Entwicklung, sie entscheiden selbst über die Lebensweise des Morgens, über die Zukunft. Damit sind die realen Bedingungen fürs Umformen einer Vision in die Wirklichkeit geschaffen.

Der Autor deutet darauf hin, daß es in der Realisation der Verfassungsprinzipie noch viele Hindernisse legen. Die Selbstverwaltungsintegration soll daher von dem etatisch-bürokratischen, technokratisch-managerischen, teritoriellen und von dem nach verschiedenen Zweigen entstandenen Partikularismus und von der Autarchisation der Einkommenautonomie frei sein. Aber, die Wege der Einkommenautonomie kann man nicht aufhalten, die Einkommenautonomie steht auf materiellem Grund, auf Selbstverwaltung, sie ist die Voraussetzung und der Ausgangspunkt der Selbstverwaltungsintegration, sie ist eine bewußt geschaffene gesellschaftliche Beziehung.